

Masarykova universita

Fakulta : Právnická fakulta MU
Habilitační obor : Trestní právo
Uchazeč : JUDr. Jan Kocina, Ph.D.
Pracoviště : Právnická fakulta Západočeské university v Plzni
Habilitační práce : Daňové trestné činy

Oponent : Doc. JUDr. Josef Kuchta, CSc
Pracoviště : Katedra trestního práva Právnické fakulty Masarykovy university ,Brno

P o s u d e k

na předloženou habilitační práci JUDr. Jana Kociny, Ph.D. na téma
„Daňové trestné činy“

Na požádání předsedy habilitační komise prof. JUDr. Pavla Šámala, Ph.D. podávám na předložený výše uvedený habilitační spis JUDr. Jana Kociny, Ph.D. ,v souladu s § 72 zákona č. 111/1998 o vysokých školách a se zápisem z 1. jednání habilitační komise následující posudek :

Posuzovaný spis čítá včetně rejstříku a seznamu literatury a judikatury celkem 388 stran a byl již vydán knižně v roce 2014.

Autor poukazuje ve srovnání s některými vybranými zahraničními právními úpravami na některé základní problémy daňové kriminality v ČR a nastiňuje některá základní řešení, která by mohla přispět ke zdokonalení právní úpravy. O aktuálnosti zvoleného tematu není pochyb, stejně jako o jeho významu, neboť boj proti škodlivým daňovým praktikám se stává mezinárodní prioritou., podporovanou jak Evropskou unií, tak i OECD a skupinou G 20. Autor se dané problematice věnuje již delší dobu, při jejím teoretickém zpracování vycházel i ze svých praktických poznatků ze své dlouholeté advokátní činnosti. Díky možnosti přístupu k obsáhlým informacím o této problematice tak získal vedle značné profesionální erudice i značný přehled o stavu řešení problémů daňové kriminality nejen v českém právu, ale i v mnoha dalších vyspělých demokratických zemích. Z toho patrně vyplývá i jeho pozornost otázkám koncepčního charakteru, které jsou primárním předmětem předloženého spisu. Autor správně vychází z teze, že daňová kriminalita je specifickou součástí hospodářské kriminality, jejíž odhalování a dokazování klade na orgány činné v trestním řízení mimořádné nároky, neboť metody a formy páchání této trestné činnosti předbíhají mnohdy znalosti a zkušenosti orgánů činných v trestním řízení, když pachatelé často využívají mezer v platné právní úpravě nebo jinak obcházejí zákon. Poněvadž jde o problematiku velmi úzce související s problematikou daňového a správního práva, jsou logickou součástí spisu i exkursy do těchto právních odvětví, zejména do daňového řízení v rozsahu nezbytném pro správné pochopení komplexnosti celé úpravy.

Předložená práce je velmi obsáhlá, snaží se postihnout danou problematiku z komplexního hlediska. I když není prvním ucelenějším dílem v této oblasti (viz Prouzova monografie z roku 2006), přináší souhrn některých aktuálních informací využitelných i v praxi poslední doby, reaguje na nejnovější poznatky i judikaturu v této oblasti.

Vyznění práce je tak širší, než by odpovídalo jejímu názvu, poněvadž obsahuje pohledy i ze správního práva. Práce přináší mnoho nových poznatků, z nichž důraz je kladen jednak na ty, které se vyznačují obecnější povahou (o vývoji daňové soustavy, správněprávní aspekty a vztah ke správnímu právu, trestní odpovědnosti právnických osob, exkurs do jiných národních právních úprav atd.), ale i na poznatky konkrétní, pramenící z porovnávání řešení jednotlivých problémů na základě soudní judikatury. Jde z poměrně velké části o názory a poznatky převzaté z široké palety literatury i judikatury, autor však v potřebné míře zaujímá vlastní stanoviska, tkvící v již provedených komparacích jiných právních úprav i prací jiných autorů. Na druhé straně autor reaguje i na některé zcela nové aktuální problémy, jako jsou úvahy o daňových amnestiích (str. 236-240), přínosné je i pokus o vymezení pojmu daňových rájů a jejich významu (str. 241-246), kde by však bylo vhodné tyto partie dotáhnout a specifikovat ve vztahu k našim konkrétním daňovým poměrům, resp. k navržené řešení takových způsobů daňových úniků. Velmi správně se autor také v kapitole 5.7. věnuje trestní odpovědnosti právnických osob, v celé desetistránkové partii lze však jen s obtížemi nalézt specifika a zvláštnosti, které by měly význam právě pro daňové trestné činy. Podrobnému zkoumání jsou podrobeny případy účinné lítosti, kde autor správně poukazuje na současné judikatorní rozpory týkající se této problematiky v rozhodnutích Ústavního a nejvyššího soudu, vlastní stanovisko k tomu je však formulováno velmi sporadicky (str. 232).

Práce je tedy faktograficky velmi bohatá, seznamuje s řadou poznatků z mnoha oblastí navazujících na daňovou kriminalitu, někde je však souvislost volnější a má spíše mapující charakter, a to někdy na úkor podrobnějšího rozvedení jádra problematiky, tzn. samotných daňových trestných činů.

Mám zde na mysli zejména kapitolu čtvrtou o správněprávních hlediscích, z nichž některé partie působí nadbytečným dojmem, obsáhlá je kapitola o trestní odpovědnosti právnických osob, kde by prospělo namísto obecných úvah zaměřit se na speciální daňovou problematiku (viz výše), nadbytečnými se mi také jeví citace právní úpravy i historického charakteru v poznámkách, např. na str. 204, 237. Zajímavá je část věnovaná daňovým rájům, ještě zajímavější by bylo zmínit se v této souvislosti o problémech daňových úniků českých subjektů do těchto oblastí.

Jako přínosné vidím exkursy do daňových soustav a trestání daňových činů na Slovensku a v Německu, nicméně postrádám autorovo zobecnění a jeho závěry, resp. úvahy o využití některých pozitivních bodů těchto úprav v dalších legislativních pracích v ČR.

Na druhé straně mohla být větší pozornost věnována prohloubení analýzy vlastních daňových trestných činů uváděných v práci (např. jejich vztah k jiným souběžovým trestným činům v kapitole o vývojových stadiích k trestným činům podle § 251 a 254 TrZ, problematiky tzv. daňových optimalizací atd.). Není také jasné, proč autor v rámci komplexnosti rezignoval na výklad dalších daňových trestných činů nad rámec tří v práci rozebíraných.

Výstupem práce je nepochybně kapitola 9 shrnující úvahy de lege ferenda, náměty zde uvedené jsou hodnotné, zasloužily by i konkrétnější rozpracování. Škoda, že se v této souvislosti nevěnoval alespoň shrnutí svých návrhů z jednotlivých částí práce, zde uváděné návrhy mají charakter spíše kriminologických doporučení (např. možností zamezení daňovým únikům do

daňových rájů, možnostem zlepšení výběru daní apod.). Doporučuji, aby se autor při ústní obhajobě právě této problematice věnoval podrobněji.

Práce se skládá z úvodu, devíti kapitol a závěru. Lze říci, že jednotlivé kapitoly jsou spolu organicky provázány do jednotného systému, kdy autor postupuje od obecného ke zvláštnímu, od rozboru jednotlivých pojmů a obecnějších definic dotčených trestněprávních, ale i správněprávních a daňových institutů přes plastický historický přehled až k analýze vlastních daňových trestných činů z různých hledisek, odpovědnosti i za jednotlivé formy daňových trestných činů, komparaci se slovenskou a německou právní úpravou až k podnětným úvahám de lege ferenda. Stranou pozornosti autora nezůstává prakticky žádný z významných problémů, které byly v souvislosti s daňovými novelizacemi u nás v posledních deseti letech diskutovány. Plasticky jsou zde stavěny do konfrontace u jednotlivých problémů možnosti jejich řešení, autor přitom naznačuje řešení v duchu své koncepce, aniž by pro ně nárokoval absolutní platnost. Názory prezentované autorem jsou logicky vyvážené, některé z nich mohou vyvolat polemiku, která však pramení ne z jejich zjevné nesprávnosti, ale z případných jiných úhlů pohledu či z rozdílnosti názorů.

V závěrečné kapitole věnované návrhům de lege ferenda autor též osvědčuje svou odbornou fundovanost, když částečně rekapituluje své návrhy prezentované v předcházejících částech práce. Jak již bylo řešeno, v předložené práci jsem nenalezl věcné nesprávnosti, autor uvádí řadu svých názorů a stanovisek, některým jeho názorům by však prospěla bližší a podrobnější argumentace. Svá konkrétnější doporučení jsem již uvedl v předcházející části svého posudku.

Na tomto uvádím alespoň následující okruhy, jimž by se autor měl v rámci ústního vystoupení věnovat a prezentovat a upřesnit svá stanoviska:

Odpovědnost právnických osob za daňové trestné činy – jsou zde nějaká specifika oproti odpovědnosti fyzických osob (str. 197 a násl.),

Účinná lítost u trestných činů podle § 240 a 241 TrZ – zda by se podmínky účinné lítosti podle autora měly sjednotit nebo zůstat odlišné, případně formulovat své vlastní řešení (str. 231,232), v této souvislosti vyjádřit svůj názor na uvažovanou možnost všeobecné daňové amnestie (str. 236 a násl.),

Problematika daňových rájů a možnosti zamezení daňových úniků do nich (str. 241 a násl.),

Názor autora za zavedení samostatného zavedení trestného činu neodvedení daně ve smyslu aktuální slovenské právní úpravy.

I přes uvedené drobné dílčí nedostatky mohu konstatovat, že jde o dílo velmi obsáhlé, přínosné, přinášející řadu nových poznatků, přičemž již stávající jsou uváděny do správných kontextů a souvislostí. Práce tak poskytuje přehled o problémech i slabinách naší trestněprávní daňové úpravy. Jde dosud o nejobsáhlejší a nejkomplexnější dílo, které bylo v dané oblasti vytvořeno.

Lze konstatovat, že habilitant vytvořil obsažnou práci velmi vysoké úrovně, adekvátně reagující na potřeby doby. Při zachování vysoké míry odbornosti je práce napsána srozumitelným a čtivým způsobem, který nezpochybnuje autorovu širokou právní erudici i teoretickou fundovanost. Zvláště je třeba ocenit nesmírně široký poznámkový aparát, zahrnující stovky prací nejen české, ale zejména anglické a částečně německé provenience. Své místo lze nalézt i judikatura zemí common law, Evropského soudu pro lidská práva i našeho Ústavního soudu.

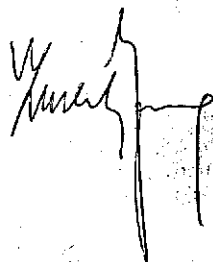
Autor bezesbytku osvědčil schopnost náročné vědecké práce, rozebrat složité problémy a na základě konfrontace více názorů i svých poznatků a zkušeností navrhnout jejich adekvátní a zdůvodněná řešení.

Předložený spis by se nepochybně mohl stát i významným podkladovým materiálem pro další legislativní úvahy do budoucna.

Habilitační práce Jana Kociny „Daňové trestné činy“ splňuje požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Trestní právo.

V Brně, dne 22. dubna 2014

Doc. JUDr. Josef Kuchta, CSc

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Kuchta', with a stylized flourish extending downwards and to the right.